

Andrzej Błaszczyk

Katedra Nauk Humanistycznych SGGW

Rola samorządu gminnego Bełchatowa w społeczności lokalnej

W przemianach ustrojowych samorząd terytorialny zajmuje miejsce najważniejsze, został bowiem uznany za podstawową formę organizacji życia publicznego w skali lokalnej.

W samorządzie terytorialnym jednostką podstawową i najważniejszą jest gmina. Społeczność lokalna łącznie ze swoją władzą może tu najpełniej realizować swoją podmiotowość. Praktykowana jest wówczas idea demokracji poprzez współuczestnictwo w całym życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym. Mądrość samorządowej władzy gminnej polega na tym, aby stworzyć odpowiednie warunki dla tych inicjatyw¹.

Z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z października 1997 roku wynika zasada samodzielności gminy². Zapewnia ona gminie szeroki zakres swobodnego decydowania o sprawach lokalnych w celu zaspokojenia potrzeb ludzkich i terytorium samorządowego. Zasada ta obejmuje wszystkie aspekty działalności gminy, w tym zasadę samodzielności finansowej³. Ma ona wpływ na działalność samorządów oraz na społeczności skupione w gminach, które mają możliwość wykazania się swoją aktywnością, inicjowaniem istotnych dla całej społeczności przedsięwzięć i zadań. Ewolucja samorządowego modelu państwa polskiego poprzez przeprowadzone reformy ustrojowe pozwala na kształtowanie świadomego społeczeństwa, któremu są bliskie idee wolności, demokracji i sprawiedliwości, aspiracji społecznych, godności i praworządności człowieka.

W artykule podjęto problem roli i pracy dzisiejszego samorządu gminnego w ogóle i Bełchatowa jako przykładu interesującej gminy. W pierwszej części zaprezentowano ważniejsze cechy współczesnego samorządu gminnego. Poka-

¹ Por. W. Fisiak, Związek gminny samorządów – dla dobra wspólnego (referat). Związek Gmin Regionu Łódzkiego. *Gmina w systemie samorządu terytorialnego*. Wydaw. TOM-2000. Łódź 1999/2000, s. 19.

² Gmina może być rozumiana jako wspólnota, w której ze względu na jej niewielkie rozmiary terytorialne i niewielką liczbę mieszkańców istnieją bezpośrednie stosunki międzyludzkie, stanowi jedyną prawdziwą czy też niebiurokratyczną formę organizacji życia publicznego. Por. też M. Król, *Słownik demokracji*. Wydawnictwo PAVO, Warszawa 1994.

³ Por. za „Wspólnota Samorządowa”, nr 2 z 08.01.2000 r., s. 22.

zano nowe podejście – dostrzegane w Europie – do zarządzania gminą oraz praktyczne sposoby na realizowanie postawionych zadań.

W drugiej części opracowania, na przykładzie samorządu bełchatowskiego, przedstawiono różne rodzaje aktywności Rady Miasta i Gminy Bełchatów, w tym ich współpracę z mieszkańcami (w latach 1995–1999 i później). Zwrócono też uwagę na ważniejsze inwestycje gminy z uwzględnieniem uwarunkowań podjętych decyzji.

Zmieniająca się logika funkcjonowania samorządu gminnego

Można przyjąć, że współczesny samorząd terytorialny, najczęściej gmina, może realizować następujące zadania:

- z zakresu kształtowania swej struktury,
- zarządzania majątkiem gminy, zawierania umów i podejmowania zobowiązań będących w kompetencji zarządu,
- z zakresu finansów publicznych, ustalając i egzekwując podatki gminne,
- z zakresu spraw związanych z obywatelstwem gminnym, podejmując decyzje o jego przyznawaniu,
- w odniesieniu do podstawowego i średniego szkolnictwa publicznego, utrzymując i budując placówki szkolne oraz powołując władze szkolne i nauczycieli,
- w odniesieniu do ochrony zdrowia i opieki społecznej, zapewniając powszechnie dostępną niespecjalistyczną opiekę lekarską, a potrzebującym minimalne środki egzystencji,
- dotyczące szeroko rozumianej policji gminnej, zapewniając m.in. utrzymanie spokoju i porządku publicznego, ustalając reguły korzystania z dóbr publicznych oraz egzekwując przestrzeganie obowiązujących przepisów w zakresie osiedlania i pobytów,
- dotyczące planowania lokalnego, opracowując plany zabudowy terenu oraz wydając decyzje lokalizacyjne,
- w odniesieniu do robót publicznych, których jest organizatorem,
- w odniesieniu do urządzeń technicznych i służb przemysłowych, poprzez ich budowę, rozbudowę i utrzymanie,
- dotyczące lokalnej komunikacji publicznej, poprzez jej organizowanie i utrzymanie,
- dotyczące urządzeń kulturalnych i sportowych, poprzez ich budowę i utrzymanie.

Zestaw tych zadań jest potwierdzeniem, że samorząd gminny, charakterystyczny dzisiaj dla Unii Europejskiej, podejmuje i realizuje szeroką, zróżnicowaną gamę zadań. Jego zakres działania stale się zresztą powiększa, m.in. w odniesieniu do dużych gmin. Wystarczy porównać zaprezentowany katalog poszczególnych rodzajów zadań samorządu z zadaniami sprzed kilkudziesięciu lat, kiedy gminy koncentrowały swoją działalność na sprawach z zakresu kompetencji policji i rzadkiego zarządzania majątkiem gminnym. Obecnie, obok zadań tradycyjnie przynależnych gminnym związkom samorządowym, związki gminne otrzymują szereg zadań nowych. Dotyczy to przede wszystkim budowy i utrzymania lokalnej infrastruktury technicznej i społecznej.

Związki gminne powołane i nastawione są na realizację możliwie jasno określonego zakresu zadań. Zajęte są oddziaływaniem na całość życia gospodarczego w terenie. Zmienia się w rezultacie ogólna formuła kompetencyjna współczesnego samorządu gminnego. Można postawić tezę, że samorząd podejmuje obecnie wszystkie zadania, które bezpośrednio lub pośrednio kształtują sytuację obywatela zarówno w mieście, jak na wsi. Nastąpiło wyraźne przesunięcie akcentu z zadań o charakterze porządkowym na zadania polegające na rozbudowie i utrzymaniu infrastruktury techniczno-gospodarczej i społecznej. Tak ukształtowana formuła zadań jest korzystna zarówno dla władz rządowych, jak i samorządowych.

Towarzyszy tym zmianom nowe podejście do sposobu zabezpieczenia materialnego realizacji zadań samorządu gminnego. W przeszłości zabezpieczenie materialne tworzyła własność komunalna, której zakres zmniejsza się i obecnie jest bardziej uzależniona od miejsca i roli gminy. Przedmiotem własności komunalnej w dużych gminach są w szczególności:

- nieruchomości rolne i leśne,
- nieruchomości przeznaczone do użytku publicznego (ulice, place, parkingi, budynki publiczne, siedziby urzędów),
- obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej (jednostki dostarczające wodę, elektryczność, gaz, zajmujące się wywozem śmieci, uzbrojeniem terenu, ochroną środowiska, komunikacją zbiorową),
- obiekty i urządzenia infrastruktury społecznej (szkoły, przedszkola, żłobki, szpitale, domy opieki, łaźnie, boiska, stadiony sportowe),
- kasy pożyczkowe, oszczędnościowo-pożyczkowe.

Własnością komunalną mogą być więc różne rodzaje majątku, który bezpośrednio lub pośrednio służy realizacji zadań samorządu terytorialnego, a zatem tych zadań, które nie zostały zastrzeżone do właściwości administracji rządowej oraz sektora prywatnego. Tworzy ona ważną część dochodów dużej gminy.

Ważną część dochodów gminy stanowią podatki. Oscylują one w granicach 40–60% ogółu wpływów budżetowych. Wielkości te zmieniają się, po-

nieważ inna jest sytuacja w dużych gminach uprzemysłowionych, a inna w małych gminach miejskich i wiejskich. W tych pierwszych podatki stanowią pozycję poważną, liczącą się w budżecie, natomiast w tych drugich nie rozwiązują nawet w małej części problemu funduszy na pokrycie niezbędnych wydatków.

Dochody z własnego majątku stanowią dopiero drugie źródło dochodów budżetowych samorządów i są ponadto bardziej zróżnicowane niż wpływy z tytułu podatków. Zróżnicowanie to jest wynikiem nie tylko rozmiarów majątku, ale także jego rodzaju: inne dochody przynoszą nieużytki, inne parcele budowlane itd.

Wydawałoby się, że majątek własny jednostek samorządowych (także gmin) powinien przynosić dochody w dużej mierze wystarczające na pokrycie wydatków, tymczasem jest to z reguły dochód rządu kilkunastu procent wydatków budżetowych. Nie znaczy to oczywiście, że majątki samorządowe w gminach nie dają relatywnie wysokich dochodów. Świadczy raczej o znacznie większych potrzebach współczesnej gminy. Potrzeby te obejmują zapewnienie warunków niezbędnych do życia i pracy obywateli, ale gmina jest też zobowiązana do budowy i utrzymania miejscowej infrastruktury technicznej, zabezpieczenia porządku i spokoju publicznego, zapewnienia sprawnej administracji itd.

Ujemny bilans dochodów i wydatków samorządów lokalnych powoduje konieczność subwencjonowania ich działalności. W związku z pogłębiającym się deficytem budżetów w takich samorządach rola i znaczenie subwencji muszą stale rosnać. Stają się one, obok podatków, głównym źródłem wpływów budżetowych. Tylko dzięki nim możliwe staje się finansowanie niezbędnych potrzeb wielu gmin.

Subwencje państwa dla samorządu mają w dzisiejszych warunkach szczególne znaczenie, także dla rozwoju demokracji. Rosnąca dysproporcja między dochodami i wydatkami uniemożliwia finansowanie szeregu niezbędnych zadań samorządowych, rezygnacja zaś z zaspokajania potrzeb społecznych, na poziomie dotychczas realizowanym, jest nie do przyjęcia.

W rezultacie powinien płynąć coraz większy strumień dotacji ze strony państwa. Samorząd ma realizować swoje dotychczasowe funkcje nie tracąc zaufania społecznego, a państwo nie musi wielu zadań podejmować samodzielnie, lepiej jak pozostawi je do rozwiązania miejscowej społeczności. Znajomość lokalnych potrzeb, miejscowa inicjatywa i pomysłowość powodują, że realizacja tych zadań przez samorząd jest o wiele bardziej „ekonomiczna” i „tańsza” niż wówczas, gdyby podejmowały je organy państwa.

Rosnące zadania z jednej strony oraz wzrost wymagań i aspiracji społecznych z drugiej, powodują, że najmniejsze samorzady gminne nie są w stanie funkcjonować bez dużych subwencji, a nawet pożyczek. Sytuacja staje się nie-

pokojąca nie tylko w aspekcie gospodarczym, ale także w obliczu zagrożenia autonomii samorządu.

Potrzebne są stałe i mocne powiązania pomiędzy potrzebami społeczności lokalnej a pracą rad gminy czy miasta. Przykładem tych współdziałań jest rola i praca samorządu gminnego Bełchatowa w społeczności lokalnej, gdzie rozwinięte są już wzajemne relacje społeczne. Staram się pokazać to poniżej.

Rada Miasta i Gminy Bełchatów – wspólne z mieszkańcami przejawy aktywności

Bełchatów to miasto 65-tysięczne, które leży w województwie łódzkim na pograniczu dwóch regionów. Na zachód od miasta rozciąga się Kotlina Szczercowska, a na wschód Wysoczyzna Bełchatowska, wchodząca w skład Wyżyny Łódzkiej. Miasto jest znane przede wszystkim z największej kopalni węgla brunatnego w Europie, która rozpościera się przede wszystkim na obszarze dawnej wsi Ruszczyn. Obszar, na którym leży Bełchatów jest nachylony w kierunku północno-zachodnim⁴.

Ludność Bełchatowa cechuje się młodą strukturą wiekową, tj. wysokim udziałem dzieci i młodzieży (do 25 lat) w całej populacji. Kategoria ta stanowi 45% wszystkich mieszkańców, a dzieci, młodzież i osoby w wieku produkcyjnym stanowią razem 95% wszystkich mieszkańców. W ostatnich latach XX wieku przybywało najwięcej mieszkańców w wieku 18–25 lat⁵.

Raport z 2000 r. pokazuje, że utrzymuje się w Bełchatowie przyrost ludności z wysokim udziałem dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie mieszkańców. Ma to istotne znaczenie dla perspektyw pracy gminy i rozwoju miasta oraz rzutuje na strukturę planowanych inwestycji. Oczekiwane są inicjatywy samorządowe z myślą o przygotowaniu nowych miejsc pracy dla młodych ludzi.

Aktywność i współpraca w latach 1995–1999

Od początku przebudowy samorządu terytorialnego demokratycznie wybrane władze Bełchatowa aktywnie włączyły się w kreowanie swojego nowego wizerunku. Wiele uwagi poświęca się rozwojowi infrastruktury technicznej, w tym budownictwu mieszkaniowemu. Ponadto, od 1995 r. zakłady pracy przekazują swoje budynki mieszkalne na potrzeby komunalne, wówczas wła-

⁴ Por. *Bełchatów i region bełchatowski – kraina węgla i energetyki*. Wydawnictwo Urzędu Miasta Bełchatowa OMEGA. 1998, s. 8–9.

⁵ Por. Raport o stanie miasta Bełchatowa za lata 1995–1999. *Materiały Samorządowe*, s. 3.

dze Bełchatowa umożliwiają najemcom ich wykup na preferencyjnych warunkach.

W trosce o zabezpieczenie stale rosnących potrzeb mieszkaniowych Rada Miejska powołała w 1997 roku Bełchatowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego. W maju 1999 r. oddano pierwszy blok komunalny przy ul. Fabrycznej 1. Budynek posiada 29 mieszkań i 4 lokale handlowo-usługowe. W tym samym roku adaptowano były hotel „Wiktoria” na potrzeby mieszkaniowe oraz wybudowano budynek na osiedlu *Przy torze*, w którym oddano ponad 90 nowych mieszkań.

W działalności samorządu bełchatowskiego w latach 1995–1999 można zauważyć tendencję do wzrostu wzajemnych oddziaływań i współpracy na linii samorząd (rada) – mieszkańcy. Okres ten cechuje większa aktywność podejmowanych działań, co zaowocowało już w latach 1997–1998 ważnymi dla miasta przedsięwzięciami, z których warto wymienić niektóre priorytetowe inwestycje i inicjatywy. W roku 1997 powołano Pełnomocnika ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, uchwalono i realizowano w następnych latach *Miejski Program Profilaktyki dla rozwiązywania Problemów Alkoholowych*. Wybrano w 1998 roku Pełnomocnika ds. Organizacji Pozarządowych i z jego pomocą w ostatnich latach organizowano konkursy o tzw. granty, w ramach których przyznawane są środki finansowe z budżetu gminy i miasta na realizację najciekawszych i najbardziej przydatnych dla gminy zadań. Są to ważne działania pobudzające aktywność obywatelską wśród mieszkańców regionu. Corocznie realizowany jest *Program Zieleni Miejskiej*, przyjęto i zrealizowano gminny *Program Zamierzeń Społeczno-Gospodarczych* przyjęty na lata 1995–1999.

W pierwszym kwartale 1998 roku dokupiono 9 sztuk nowoczesnych autobusów niskopodłogowych typu MAN, podnosząc jakość usług świadczonych przez Spółkę z o.o. Miejski Zakład Komunikacji. W ostatnich latach sprzedano kilkadziesiąt działek pod budownictwo jednorodzinne (Os. Olsztyńskie – 10 działek, Os. Grocholice – 40 działek itd.). Sprzedawano mieszkania komunalne na preferencyjnych warunkach dla mieszkańców Bełchatowa. Przy udziale środków z budżetu gminy – miasta Bełchatów zbudowano przychodnię pediatryczną (Os. Binków).

Dotychczasowe działania i nowe zadania wskazują, że gmina poprzez swoją pracę stara się umożliwić mieszkańcom uczestniczenie w wielu przedsięwzięciach, sprzyja też ich inicjatywom własnym. Przykładem tego może być współdziałanie w komitetach budowy ulic czy wodociągu – wspólne zabieganie o ważne inwestycje. Nadrzędnym celem dla wielu pomysłodawców staje się poprawienie warunków życia w Bełchatowie i całym powiecie. Tę możliwość realizacji zamierzonych celów i zadań stworzył nowy model samorządu. Niejednokrotnie okazuje się, iż polityka czy uprzedzenia idą na bok, gdy prioryte-

tem staje się osiągnięcie wspólnego celu dla całej społeczności lokalnej; dużą rolę może odgrywać tutaj dobry przykład zachowań urzędników, ale także radnych.

Chciałbym zwrócić uwagę na ważność środowiska, w jakim działają radni. Wykonywanie pracy w samorządzie i środowisku lokalnym zależy od tego, w jakiej sytuacji społecznej przychodzi im działać. Jest to dynamiczny system wzajemnych zależności psychospołecznych, w których podjęta aktywność obywatelska radnego i samorządów oraz ogół towarzyszących jej społecznych uwarunkowań rozpatrywana powinna być każdorazowo w zgodzie z oczekiwaniami obywateli, ale także jako pewna walka i negocjacje wobec nadmiernych – zdaniem radnych – makrospołecznych oddziaływań instytucji państwowych (m.in. stosujących nacisk finansowy). Dopiero to tworzy wynikowe decyzje, a sytuacja społeczna, w której pracuje samorząd, jest w pewnym sensie wypadkową siły wpływów dwóch zespołów elementów, tj. uwarunkowań mikro- i makrospołecznych, w jakich pracują radni, samorzady i państwo. Są to przede wszystkim relacje współpracy radnego z organami samorządowymi i instytucjami państwa (oparte na funkcjonalnie zorganizowanej władzy) dla lepszej realizacji potrzeb środowiska lokalnego i w ogóle społeczeństwa, szczególnie trudne w warunkach zmian systemowych. W takiej sytuacji powstaje kultura pracy radnych (samorządu) sprzyjająca w różnym stopniu odpowiedzialności wobec własnej bazy społecznej, w tym budowaniu rzeczywistej demokracji w całym kraju.⁶

Nowe przejawy aktywności gospodarczej i kulturalno-oświatowej

Na wzrost aktywności Rady Miasta i mieszkańców w rozwiązywaniu problemów regionu wpływają od niedawna organizacje pozarządowe⁷. Składają się one z grup ludzi ze związków zawodowych, kościołów, grup interesów lub innych podmiotów, stawiających sobie odrębne cele, oparte na zasadach działania, z których na pierwszym miejscu wymienia się zasadę działalności nie nastawionej na zysk (ang. *non-profit*)⁸. Wpływ organizacji pozarządowych wi-

⁶ Por. A. Błaszczyk, Poszukiwanie nowego sposobu badania radnych w pracy samorządowej. Referat wygłoszony na XI Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym. Rzeszów-Tyczyn, 20–24 września 2000 r.

⁷ Powołanie z dniem 16 lutego 1998 roku Pełnomocnika ds. Organizacji Pozarządowych stworzyło pomost pomiędzy władzami Bełchatowa a organizacjami pozarządowymi, wytworzyły się kontakty w ważnych sprawach, na bieżąco wymieniane są informacje.

⁸ W szerokim ujęciu termin organizacja pozarządowa (Non-Governmental Organization – NGO) oznacza grupę jednostek zrzeszonych wspólną wolą i za zgodą wszystkich osób w niej uczestniczących w dobrowolnie powołanej organizacji, formalnej lub nieformalnej, o charakterze charytatywnym. Por.: Z. Wejman, *Samorząd terytorialny i organizacje pozarządowe – współpraca czy odrębność*. BORIS, Warszawa 1997, s. 9.

dać praktycznie we wszystkich dziedzinach życia społecznego i gospodarczego w Bełchatowie tj. w edukacji, kulturze, ekologii, pomocy społecznej, ochronie zdrowia i gospodarce.

Badania prowadzone w wielu polskich miastach potwierdziły, że działalność organizacji pozarządowych i ścisła współpraca z samorządem na stałe wchodzi w życie społeczności lokalnych⁹. Mimo iż jest to działalność nowa, to już rozwinęła się w wielu miastach i gminach i co najważniejsze przynosi trwałe korzyści w postaci zrealizowanych zadań.

Organizacje te w Bełchatowie raczej w niewielkim stopniu uczestniczą w konkursach o granty, na które w 1999 r. wydano kwotę 59 750,00 zł z budżetu gminy i miasta. Przede wszystkim zrealizowane były wydatki na pomoc społeczną (51 000,00 zł), ochronę zdrowia (4000,00 zł), oświatę i wychowanie (4000,00 zł), kulturę i sztukę (750,00 zł). W mieście i okolicy działa około siedemdziesięciu organizacji, a stale współpracuje z władzami miasta około czterdziestu. Należą do nich i są bardziej dostrzegane: Polski Związek Niewidomych – koło terenowe w Bełchatowie, Fundacja Społeczna *Solidarni*, Liga Kobiet Polskich, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci – koło pomocy dzieciom o niepełnej sprawności ruchowej, Stowarzyszenie Bełchatów *Mała Ojczyzna*, Fundacja Pomocy *Ludzie-Ludziom* czy Stowarzyszenie Przyjaciół Bełchatowa.

Istotnym elementem wpływającym na współpracę z organizacjami pozarządowymi jest działalność z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi oparta na programie Rady Miejskiej pn. *Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych*. Wydatki z budżetu gminy na tę działalność w ostatnich latach (1995–1999) były niewielkie, ale jednak wzrosły ośmiokrotnie.

Pewien wzrost wydatków gminy od 1997 roku na realizację zadań wynikających z ustawy o wychowaniu w trzeźwości wynikał z wprowadzenia nowych przepisów, w wyniku których środki pochodzące z opłat za wydawane zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych są przeznaczone prawie w całości na ten cel. Z tych środków realizowane było też w ostatnich latach dofinansowanie kosztów obozów profilaktyczno-edukacyjnych dla młodzieży szkół średnich i podstawowych, np. obozu zorganizowanego w Ośrodku Wczasowo-Kolonijnym we Włodzimierzowie. Dofinansowywano też inne obozy oraz kluby, a także programy profilaktyczno-rozwojowe i edukacyjne, które służyły rehabilitacji społecznej młodzieży niepełnosprawnej. Umożliwiając im realizację wielu celów i aspiracji, podnoszono w ten sposób jakość ich życia¹⁰.

⁹Por. A. Tomaszewska, *Współpraca miast z organizacjami pozarządowymi*. Opracowanie wyników ankiet z badań Biura ZMP przeprowadzonych latem 1997 roku. Związek Miast Polskich, Poznań 1997, s. 1–2.

¹⁰Por. Raport o stanie miasta Bełchatowa za lata 1995–1999..., op. cit., s. 70–73.

Na uwagę zasługuje rozwinięta w dużym stopniu działalność placówek kulturalnych i oświatowych, która w przedszkolach i szkołach Bełchatowa jest widoczna i cieszy się dużym zainteresowaniem społeczności miasta i okolic, jest ona wspierana finansowo przez samorząd gminny. W swej działalności placówki nie ograniczają się tylko do realizacji podstawowych zadań wychowawczo-dydaktycznych w pracy z młodzieżą, współpracują ze środowiskami lokalnymi organizując corocznie: Igrzyska Przedszkolaków, Zimowy Konkurs Tańca, Jesienny Festiwal Piosenki Przedszkolnej odbywający się w szkole Podstawowej Nr 10, działa też Centrum Gimnastyki Korekcyjnej.

Podkreślić należy również, iż władze miasta wspierały działalność inwestycyjną i remontową w szkołach. W latach 1995–1999 były to przede wszystkim prace ociepleniowe, dachowe, stolarskie-okienne i malowania elewacji.

Ważnym przejawem działalności Rady Miasta i Gminy było wspieranie finansowe instytucji, które zaspokajają potrzeby kulturalne mieszkańców. Pomoc materialną otrzymały: Miejski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, Młodzieżowy Dom Kultury „Ruina” oraz Muzeum Regionalne. Aktywność władz i mieszkańców w sferze kultury w latach 1995–1999 wyrażała się m.in. w podnoszeniu rangi dotychczasowych działań, ale i w podejmowaniu nowych przedsięwzięć. Były to m.in. *Jesiennie Spotkania Teatralne* z Bełchatowskim Teatrem Amatorskim, *Regionalny Przegląd Kapel Ludowych*, *Ogólnopolski Przegląd Amatorskich Filmów Wideo „KADR”*, *Otwarte Mistrzostwa Bełchatowa w Szaradziarstwie*, *Akcja charytatywna Otwórz serce, pomóż dzieciom*, *Ogólnopolski Festiwal Perkusyjny „BUM BUM”*, *Ogólnopolski Konkurs Poetycki im. Wacława Olszewskiego* oraz *Wojewódzki Konkurs Literacki O pióro Koszałka-Opałka*.

Od 1994 roku Bełchatów współpracuje z kilkunastoma miastami z całej Polski, m.in. Brzegiem, Gryfinem i Inowrocławiem. Na mocy Uchwały Rady Miasta Bełchatowa z 7 lipca 1997 roku samorząd powiatowy nawiązał partnerskie stosunki z francuskim miastem Aubergenville położonym nad Sekwaną w odległości 30 km od Paryża. Kilkudziesięcioosobowe grupy przedstawicieli wizytowały się dwukrotnie w latach 1998 i 1999. Przy pierwszej wizycie prawie pięćdziesięcioosobowa grupa bełchatowian wzięła udział w obchodach *Święta Aubergenville*. W grupie artystycznej byli młodzi bełchatowscy artyści reprezentujący Miejski Ośrodek Kultury i miejskie szkoły: zespół wokalny, zespół rockowy, zespół tańca współczesnego, klub taneczny; wszyscy oni prezentowali swoje umiejętności przed francuską publicznością. Zrobiono wystawę i aukcję prac plastycznych w Aubergenville, a kucharze z restauracji hotelu „Wodnik” prezentowali polską kuchnię. Udział w *Święcie-Niespodziance Aubergenville* podczas drugiego pobytu we Francji przyniósł liczne kontakty i przyjaźnie, a stało się to możliwe, ponieważ bełchatowian zakwaterowano u rodzin francuskich, dzięki czemu brali udział w codziennym życiu mieszkań-

ców miasta. Plastyki z Bełchatowa przez kilkanaście dni prezentowali wystawę swoich prac na jedwabiu oraz inne malarstwo. Były pokazy grupy artystycznej *A'vista*, zespołu muzycznego *Dylemat*, zespołu tańca nowoczesnego *Progress* oraz kapeli *Zgrana Paka*. Popisywała się również grupa strażaków bełchatowskich, zaproszonych na Święto Strażaków w Aubergenville. Bełchatowianie wzięli udział w barwnym korowodzie *Corso*, organizowanym w ramach obchodów Święta Aubergenville, zdobywając puchar za prezentację. Byli też Francuzi z rewizytą, dla nich również zorganizowano interesujący pobyt w gminie i wycieczki po Polsce. Powyższe aktywności miały niewątpliwie wpływ na życie kulturalne mieszkańców oraz poczucie współuczestnictwa społeczności lokalnej w działaniach podejmowanych przez radę i gminę.

W analizowanym okresie, a konkretnie w 1997 roku Gmina Miasto Bełchatów zajęła pierwsze miejsce w konkursie *Kultura w gminie w kategorii miast*.

Ważniejsze inwestycje Rady Miasta i Gminy Bełchatów – uwarunkowania podjętych decyzji

Miarą jakości pracy każdego samorządu gminnego jest zaangażowanie w realizację nowych inwestycji służących ogółowi mieszkańców, a nawet całemu społeczeństwu. Bełchatów od czasu powstania Kopalni Węgla Brunatnego każdorazowo postrzegany był jako aktywny ośrodek działań inwestycyjnych. Brało się to głównie z potrzeb tworzącej się aglomeracji, jak i jej uwarunkowań infrastrukturalnych. Oceniając budżet za 1995 rok, Ministerstwo Finansów i Główny Urząd Statystyczny stworzyły ranking najlepszych gmin z uwzględnieniem liczby mieszkańców. Bełchatów w gronie miast i gmin do 100 000 mieszkańców został sklasyfikowany na 10 miejscu w zestawieniu dochodów gmin ogółem bez dotacji i subwencji (505 zł na jednego mieszkańca).

Wydatki inwestycyjne na jednego mieszkańca wynoszące w 1995 roku 152,26 zł dały miastu 18. miejsce w Polsce wśród miast tej samej wielkości. Natomiast w kraju sklasyfikowano Bełchatów na 16. miejscu ze względu na procent wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem.

W latach 1995–1999 na wydatki inwestycyjne ze środków pozabudżetowych przeznaczono ponad 25% ogólnych wydatków. W Bełchatowie większość tych środków uzyskiwano z podatków, sprzedaży ziemi, ale także dotacji i pożyczek otrzymywanych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Piotrkowie Trybunalskim, z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, m.in. na budowę „Pompowni wraz z węzłem zmieszania” w łącznej kwocie 600 000 zł. Część z tych środków przyczyniło się do zakończenia i oddania do użytku inwestycji realizowanych we wcześniejszych latach. Do inwestycji ułatwiających życie

mieszkańców gminy (częściowo opartych także na dotacjach celowych) należy zaliczyć te, które służyły poprawie komunikacji miejskiej i infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Budowano oczyszczalnię ścieków oraz rozbudowywano sieć oświetleniowo-gazową. Wiele też zrobiono dla poprawy funkcjonowania szkół, budując także nowe¹¹.

Zrealizowane inwestycje i przebudowy wskazują na dużą ich różnorodność i duży udział środków z budżetu Gminy Miasta Bełchatów, przeznaczanych na pożyteczne cele. Władze miasta z roku na rok zwiększają wysiłki dla pozyskania nowych inwestorów poprzez szeroką ofertę zamówień. Część inwestycji realizowana jest z pomocą mieszkańców Bełchatowa, którzy łączą się np. w komitety budowy ulicy czy wodociągu. Ważnym wysiłkiem w staraniach o pozyskanie środków na realizację inwestycji jest gospodarka nieruchomościami.

Od 1996 roku powstało wiele materiałów promocyjnych o gminie i Bełchatowie, które mają przyciągnąć potencjalnych inwestorów. Materiały te służą także całej społeczności, bo są wśród nich aktualne plany miasta i okolic, informatory statystyczne, filmy o Bełchatowie, np. *Bełchatów – siłą gospodarczą*, *Bełchatów – wykorzystana szansa* czy *Bełchatów zaprasza*. Wydana została również multimedialna prezentacja pracy samorządu na płycie CD. Materiał opracowany na tym nośniku informacji zawiera wiele danych o Bełchatowie, jego historii, gospodarce, przemyśle, ofercie kulturalnej i turystycznej.

Od kilku lat Gmina Miasto Bełchatów uczestniczy w *Wystawie Miast w Poznaniu* nazwanej „INVESTCITY” pod patronatem Związku Miast Polskich, gdzie prezentuje ofertę współpracy gospodarczej oraz ofertę inwestycyjną.

Wszystkie działania, w tym podejmowane wspólnie przez Radę Miasta i Gminy Bełchatów z mieszkańcami, dla realizacji różnych celów ważnych społecznie, a które przedstawiono w tym artykule, wskazują na ważność silnych wspólnot samorządowych, które są potrzebne w gospodarce, ale także dla rozwoju demokracji. Procesy złożonych interesów i zależności obywatelskich wyrażane funkcjonowaniem samorządu i zaspokajaniem potrzeb społeczności lokalnej obrazują, jak bardzo ważna jest ich rola.

Literatura

- Bełchatów i region bełchatowski – kraina węgla brunatnego i energetyki. Wydawnictwo Urzędu Miasta Bełchatowa OMEGA, Bełchatów 1998.
- BŁASZCZYK A., Poszukiwanie nowego sposobu badania radnych w pracy samorządowej. Materiały z referatami wygłoszonymi na XI Zjeździe Socjologicznym (CD – ROM). Rzeszów-Tyczyn, 20–24 września 2000 r. Por. też referaty: Śliwa P., Regionalne elity samorządowe wobec perspektywy integracji Polski z Unią Europejską oraz

¹¹ Por. Raport o stanie miasta Bełchatowa za lata 1995–1999..., op. cit, s. 24–26.

- BONDYRA K., *Pomiędzy mitem społeczeństwa obywatelskiego a codziennością demokracji lokalnej.*
- BŁASZCZYK A., *Środki zaradcze i metody zwalczania bezrobocia w powiecie bełchatowskim.* [w:] *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej. Zeszyty Naukowe SGGW*, nr 41 (2000).
- Ewolucja państwa. Wybór tekstów.* Pod red. A. Błaszczyka. Wydaw. SGGW, Warszawa 1997.
- Gmina w systemie samorządu terytorialnego.* Związek Gmin Regionu Łódzkiego. Wydawnictwo TOM – 2000, Łódź 1999/2000.
- IZDEBSKI H., *Historia administracji.* Liber, Warszawa 1996.
- KRÓL M., *Słownik Demokracji.* PAVO, Warszawa 1994.
- Raport o stanie miasta Bełchatowa.* (Okres działalności Gminy Miasta Bełchatów w latach 1995–1999)
- Samorząd terytorialny – zbiór przepisów.* Oprac. P. Bielski. Wydawnictwo Prawnicze „LEX”, Gdańsk 1994.
- Samorząd terytorialny i organizacje pozarządowe – współpraca czy odrębność?* Oprac. Z. Wejman. BORIS, Warszawa. 1997.
- Wspólnota Samorządowa* z 08.02.2000 r., nr 2.
- Współpraca miast z organizacjami pozarządowymi.* Opracowanie wyników ankiet Biura ZMP przeprowadzonych latem 1997 roku. A. Tomaszewska, Związek Miast Polskich. Poznań 1997.

The Role of the Local Self-government in Bełchatów Community Management

Abstract

The paper discusses the role and activity of the local self-government in Poland basing on the case of Bełchatów community.

In the first part of the work, the most important attributes of the contemporary local administration were presented. The author shows a new approach to managing local communities over Europe and their capacity to achieve their tasks effectively.

In the second half of the work, there were described various activities of Municipal Council and Bełchatów local administration, including their cooperation with the inhabitants in the years 1995–1999 and afterwards.

The most crucial investments of the local council were presented taking into account the conditions under which the decisions were made.